

Dani Rodrik ile Türkiye Ekonomisi Üzerine Konuştuk

🕒 12/07/2013 📁 Ekonomi 📌 Cari Açık, Dani Rodrik, Demokrasi, Dış Borç, Ekonomi, Gezi Parkı, GSMH, Kalkınma

Dani Rodrik

İlk söyleşimizi 27 Haziran 2013'te, küreselleşme ve uluslararası iktisat konularında alanın önde gelen ekonomistlerinden biri olan Dani Rodrik ile yaptık. Temmuz 2013'te Institute for Advanced Studies'de Albert O. Hirschman Sosyal Bilimler Profesörü olarak görev yapmaya başlayan Rodrik, doktorasını Princeton Üniversitesi'nde tamamladı ve uzun yıllar Harvard Üniversitesi'nde Uluslararası Politik Ekonomi Profesörü olarak görev yaptı. Rodrik, 1957 yılında İstanbul'da doğdu ve Türkiye'den Harvard'da lisans eğitimi almak için çıktığı yıllardan beri Türkiye gündemini yakından takip etti. Kendisinden, küresel bir perspektiften, Türkiye'nin son 10 yıldaki ekonomi politikalarını, ekonominin geleceğini ve de genel olarak Türkiye'nin önemli gündem maddelerini değerlendirmesini istedik.

“Türkiye'nin büyüme modeli önemli bir yapısal çarpıklık gösteriyor ve aşırı derecede dış kaynak girişine bağlı kalıyor. Büyüme arttıkça cari işlemler dengesi bozuluyor. Bu da Türk ekonomisini kırılgan kılıyor. Mali piyasalardaki psikolojik dalgalanmalara aşırı duyarlı yapıyor. Dış kaynaktan çok iç tasarruflara dayalı bir modele geçememiş olması bence AKP ekonomi yönetiminin en büyük kusuru.”

1. Bölüm: Küresel Perspektifte Türkiye'nin Son 10 Yıldaki Ekonomik Performansı

1. Ana hatlarıyla, öteki gelişmekte olan ülkelerin ekonomik deneyimleriyle karşılaştırıldığında, Türkiye’de son 10 yıldıki ekonomi politikalarının kazanımları ve eksikliklerini ve özellikle büyümenin sürdürülebilirliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye’nin ekonomisi son 10 yılda fena yol almadı. Kişi başına reel gelir seviyesi bu dönemde ortalama senede %3,6 arttı. Gelişmiş ülkelerin aynı dönemdeki performansına oranla hayli yüksek bir büyüme hızı bu. Keza, Türkiye’nin kendi geçmişine kıyasarsak da fena sayılmaz. Bu performans sayesinde Türkiye’de yeni bir orta sınıf şekillendi ve yoksulluk azaldı diyebiliriz.

Ancak bu performansı AKP yönetimine atfetmeden önce son 10 yılda Türkiye’yle benzer konumda bulunan gelişmekte ve yükselmekte olan birçok ülkenin de çok yüksek bir büyüme performansı sergilediğini dikkate almamız lazım. Gelişmekte olan ülkelerin kaydettiği ortalama büyüme oranı aslında Türkiye’ninkini çok geride bırakıyor. Kısaca, Türkiye’nin konjonktürden faydalandığını, Asya, Afrika ve Güney Afrika’da çok ülkeyi etkileyen küresel fırsatlardan yararlandığını söyleyebiliriz.

Ayrıca Türkiye’nin büyüme modeli önemli bir yapısal çarpıklık gösteriyor ve aşırı derecede dış kaynak girişine bağlı kalıyor. Büyüme arttıkça cari işlemler dengesi bozuluyor. Bu da Türk ekonomisini kırılgan kılıyor. Mali piyasalardaki psikolojik dalgalanmalara aşırı duyarlı yapıyor. Dış kaynaktan çok iç tasarruflara dayalı bir modele geçememiş olması bence AKP ekonomi yönetiminin en büyük kusuru.

2. Mehmet Şimşek’le Twitter üzerinden bir diyalogunuzda reel ve nominal GSMH üzerine bir tartışmanız oldu. Bu tartışmanın arkasındaki detayları kısaca anlatabilir misiniz? Büyümeyi değerlendirirken nominal değerlere mi reel değerlere mi bakılması gerekir? Neden?

Doğrusu Mehmet Şimşek’in bu konuda yanıltıcı olmaya devam etmesi beni çok şaşırttı. Elbette ki büyüme oranları reel verilere bakılarak, yani sabit fiyatlarla hesaplanır. Şimşek’in cari dolar kuru üzerinden verdiği rakamların hiçbir inandırıcılığı yok. Sattığınız mal ve hizmetlerden edindiğiniz gelirin hayat standardınızı ne kadar arttırdığını ölçmek istiyorsanız aynı dönemde tükettiğiniz malların fiyatlarının ne kadar arttığını da göz önünde bulundurmanız gerekir. Sabit fiyatlar bazında yapılan milli gelir hesapları işte bunun içindir.

Şimşek diyor ki, uluslararası gelir karşılaştırmaları ya cari dolar kuru üzerinden ya da satın alma gücü paritesi bazında yapılır. Siz değişik ülkelerin gelir seviyesini tek bir yıl için kıyaslamak istiyorsanız elbette o yılın cari değerlerini kullanmak en dolaysız yöntemdir. Ama değişik yıllar arasındaki büyüme oranları hiçbir zaman nominal değerler üzerinden yapılmaz. Bunu Şimşek’in bildiğinden de hiç şüphem yok. Beni şaşırtan, bu konuda bilinçli bir şekilde yanıltıcı olmayı tercih etmesi.

3. Geçtiğimiz günlerde Türkiye IMF’ye olan borcunu kapattı; ancak hükümetin eleştirildiği bir nokta cari açığın bulunduğu seviye ve bunun çoğunluklu olarak kısa süreli sermaye akışlarıyla, yani ‘sıcak para’yla finanse ediliyor olması.

Bununla birlikte, son yıllarda, Amerika ve Avrupa’da yaşanan krizler sonrasında tüm dünyada güvenli yatırımlara olan talep arttı, dolayısıyla piyasalarda Türkiye’deki cari açığın bir risk faktörü olarak görülmesi kısa süreli sermaye akışlarının durmasına neden olabilir mi?

Ayrıca öteki gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında bunun orta ve uzun vadede sonuçları neler olabilir?

Türkiye'nin IMF'ye borcunu kapatmış olması kendi başına fazla bir şey ifade etmiyor. Cari işlemler açıkları dışarıdan borçlanma ile finanse ediliyor, bu da dış borç yükünün artmasına sebep veriyor. Bu dış borçlar özel şirketler, bankalar ve borsa yoluyla geldiği için de devletin olmasa da özel sektörün yükümlülüğünü oluşturuyor. Yani dış borcumuz kapandı diye birşey yok.

Şimdi, dış borç yükü GSMH'ye oranlandığı zaman çok yüksek değilmiş gibi görünüyor. Ancak burada yanıltıcı olan bir şey var. Türk lirası son 10 sene içerisinde reel olarak değerlendirildiği için dolar cinsinden dış borç TL cinsinden GSMH'ye cari kurdan bölündüğü zaman ortaya suni olarak küçük bir rakam çıkıyor.

Bunun suni olduğunu nereden biliyoruz? Bunu yazdığım sıralarda dolar kuru 1,95'e kadar fırlamıştı. Subat ayında kur bir ara 1,76 civarındaydı. Mali piyasalar Türkiye'ye daha da temkinli yaklaşmaya başlarsa dolar'ın değer kazanması daha da sürebilir. Bu süreçte dış borçların GSMH'ya oranı sırf kurdaki değişme yüzünden artıyor. Yani, ekonominin özellikle zafiyet gösterdiği anlarda, dış borç yükü eskiden olduğundan çok daha ağır görünmeye başlıyor. Borcun döndürülme kolaylığı da azalıyor. Bu da mali piyasalarda güvenin daha da azalmasına sebep veriyor. Özellikle kısa vadeli sermaye akımlarına bağımlılık gösteren Türkiye gibi bir ülkede bu tarz kısır döngüler çok mümkün.

2. Bölüm: Küresel Perspektifte Türkiye'nin Geleceği

1. 1999'da Journal of Economic Growth dergisinde yayımlanan makalenizde "1975'ten sonra dışarıdan gelen ekonomik şoklar sonrasında büyümelerinde en fazla düşüş yaşayan ülkelerin kutuplaşması ve fikir ayrılıklarının yönetiminde zayıf kurumlara sahip ülkeler olduğunu" gösterdiniz.

Makalenizdeki bulguların ışığında ve küresel ekonomilerin içinde bulunduğu şartların Türkiye'yi etkilemesi durumunda, şu anda Türkiye'de yaşanan siyasi krizin ve bu krizin yönetilme biçiminin Türkiye ekonomisine etkisi neler olabilir?

Bahsettiğiniz makalede şu soruya cevap aramıştım: Dış şoklara maruz kalan bir çok ülkenin ekonomisi niye bu şokların dolaysız ekonomik maliyetinden defalarca daha büyük bir yara alıyor? Yani, niye bu şokların maliyeti sonuçta katlanarak kendisini gösteriyor? Bu çarpanın sebebi nedir?

Vardığım sonuç, ülkenin sosyal yapısı ve siyasal kurumlarıyla ilgiliydi. Ülkede gelir dağılımındaki dengesizlikler ne kadar büyük ve uzlaştırmacı siyasal yapılar ne kadar zayıfsa dış şokların maliyeti de o kadar büyük oluyordu. Çünkü sosyal uçurumların büyük ve siyasal kurumların zayıf olduğu ülkelerde kriz yönetimi güzel yapılamıyor. Alınması gereken makroekonomi önlemler popülist sebeplerle geciktiriliyor. Geniş kitlelere danışılmadan alınan kararlar yanlış olabildiği gibi, protestolara ve sosyal patlamalara yol açıyor.

Bu açıdan baktığımız zaman, Başbakan Erdoğan'ın Gezi'ye verdiği tepkinin sosyal ve siyasal yaşamdan öte ekonomiye de ne kadar zararlı olabileceğini görebiliyoruz. Erdoğan, barıştırma ve uzlaştırma yerine kutuplaştırma yöntemini benimsedi. Değişik grupları, finans piyasalarını ve dış ülkeleri hedef gösterdi. Kısa ve orta vadede Türkiye ekonomisine zarar verdiği konusunda hiç şüphem yok.

2. Bilindiği üzere, Türkiye'nin en büyük ticari partneri Avrupa Birliği. Avrupa'da yaşanan kriz Türkiye'yi nasıl etkiledi; ve Avrupa'daki krizin devam etmesi durumunda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile olan ekonomik ve politik ilişkileri nasıl etkilenir? Bunun uzun vadede Türkiye'nin ekonomik ve siyasi yapısına etkileri neler olabilir?

Bence Türkiye'nin AB'ne ekonomiden çok siyasi anlamda ihtiyacı var. Türkiye'de değişik görüşlere saygı gösterilen çoğulcu bir demokrasinin yerleşebilmesi için Avrupa standartlarının bir çapa ya da kutup yıldızı teşkil etmesi çok önemli. Pusulasını şaşırın, Ortadoğu'ya oynayan bir Türkiye'nin demokratik geleceğinden de şüphe ederim.

AB'nde yaşanan ekonomik kriz elbette Türkiye'nin dış ticaretini olumsuz etkilemiştir. Ama daha büyük zarar bence Türkiye'nin siyasi hayatında yaşanıyor. Bir yandan, bu kriz Türkiye'de birçok insanı AB üyeliğinin o kadar da önemli olmadığına inandırıyor. Öte yandan, AB'nin Türkiye için bir siyasi model olma özelliği de kayboluyor.

3. Bölüm: Türkiye Gündemi

1. Biraz önce konuştuklarımız ışığında Gezi Parkı eylemlerini konuşalım. Kamuoyunda Gezi Parkı eylemlerinin arkasında Avrupa ve Amerika'daki benzeri hareketlerdeki etken olan ekonomik umutsuzluktan ziyade temel hak ve özgürlüklere getirilen doğrudan kısıtlamaların etkili olduğu konuşuluyor. Siz Gezi Parkı eylemlerinin ortaya çıkışını nerede görüyorsunuz?

Türkiye'nin çoğulcu yapısının devlet tarafından kabul edilmemesinin dışı vuruşu olarak görüyorum. Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de çoğu insan devletin dayatması olmadan hayatını kendi tercihleri çerçevesinde yaşayabilmek istiyor. Devletin ona birey olarak saygı göstermesini, zor kullanmamasını istiyor.

Bu Türkiye'de yeni bir sorun değil. Ama Kemalistler hiç olmazsa hürriyetlere getirdikleri sınırlarda dürüst idiler: başörtüsü yasağı, Kürt milliyetçiliğine karşı baskılar hepsi açıkca ve açık bir ideolojinin icabı gereği yapıldı. Geçmiş iktidarların "biz size ileri demokrasi getiriyoruz" iddiası olmamıştı. Söylem ile pratik arasında hiç bu kadar büyük bir çelişki oluşmamıştı.

AKP'nin kullandığı demokrasi, hak ve özgürlükler söyleminin aslında eski rejimi alaşağı etmek için kullanılan bir taktik olduğu, Erdoğan'ın bu kavramlardan anladığının bir "çoğunluk" diktası olduğu son senelerde daha belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Buna bir de sosyal medyanın sunduğu mobilizasyon potansiyelini katarsak, Gezi eylemlerinin nasıl çıktığını anlayabiliriz.

2. Başbakan süreç içerisinde birçok kez olayların arkasında 'faiz lobisi' olduğundan bahsetti. Sizce 'faiz lobisi' ile hükümet neyi kastediyor? Siz bu kavramdan ne anlıyorsunuz? Böyle bir lobinin bu olayları tetikleme gücü gerçekçi midir?

Faiz lobisi denilen şey bir fantezi tabii. Başbakanın ve etrafındakilerinin ürettiği bir masal. Uzun zamandır Erdoğan'ın bu konuda garip bir teorisi olduğunu biliyoruz. Yüksek (nominal) faizleri enflasyonun bir sonucu değil, ana sebebi olarak görüyor. Yani kimliği belirsiz karanlık piyasa güçleri manipülasyon yaparak faizleri yüksek tutuyorlar ki daha fazla para kazansınlar! Bu da enflasyona sebep veriyor! Başbakanın çevresinde ona doğruları söyleyecek kimse de kalmadığından, bu tez hükümetin neredeyse resmi görüşü haline gelmiş durumda.

3. Son olarak, ekonominin son on yılını ve son olayları göz önünde bulundurursak Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda önünde bulunan en büyük engeller neler ve bu engeller karşısında Türkiye'nin ne gibi politikalara ihtiyacı var?

Ekonomi yönetimi büyük hatalar yapmadığı sürece Türkiye ekonomisi hızlı bir dinamığe sahip. Özel

sektör bu ülkeyi %4-5 oranında büyütme devam edebilir.

Ancak cari işlemlerde dış açık ülkenin kronik problemi olmaya devam edecek gibi görünüyor. Bu konuda fazla bir ilerleme beklemiyorum. İç tasarruflar da artırılabilirse, Türkiye'nin büyüme hızı Doğu Asya ülkelerini yakalayabilir.

Türkiye'nin esas önünü kapatan şey, siyasi rejimi. Cemaat ile Erdoğan arasında sıkışmış bir siyaset sistemi maalesef Türkiye'ye hak ettiği çoğulcu demokrasi rejimini getiremez. Keşke Gezi ruhu Türkiye'ye yeni bir siyasi akım ve anlayış getirebilse. Ancak bu ruhu siyasete taşıyabilecek bir oluşum şimdilik ortalıkta görünmüyor. İyimser olmak istesem Gezi'den yeni bir siyasi parti üretilebileceğini düşünürdüm.

Söyleşi: Egemen Eren, Ekim Cem Muyan

Share this:

Twitter 67

Facebook 230

Google +1

Bunu beğen:

★ Beğen

One blogger likes this.